

POLITIKAS REKOMENDĀCIJAS ZINĀŠANU PĀRNESES UN DEMONSTRĒJUMU ATTĪSTĪBAI AUGĻKOPĪBAS NOZARĒ

Anda Ādamsone-Fiskoviča, Miķelis Grīviņš, Tālis Tisenkopfs,
Emīls Ķīlis, Sandra Šūmane

Baltic Studies Centre; Dārzkopības institūts

2019

1. rekomendācija: Nodrošināt līdzsvarotu reģionālo pieejamību neatkarīgiem pilna laika konsultantiem augļkopībā (t.sk. pirmapstrāde un pārstrāde) kā daļu no valsts konsultāciju sistēmas

Būtiska problēma attiecībā uz zināšanu un inovāciju pārneses veicināšanu ir saistīta ar vispārēju neatkarīgu konsultantu trūkumu augļkopības jomā, kas savlaicīgi varētu sniegt kompetentus un faktos balstītus padomus komerciāliem un nekomerciāliem augļkopjiem. Šajā jomā kopumā trūkst valsts finansētu konsultantu, tādējādi atstājot šo nišu ražošanas resursu piegādātājiem un dažiem neatkarīgiem konsultantiem, kas aptver plašākas (ne tik specializētas) kompetences jomas, kā arī pētniekiem valsts un privātajos pētniecības institūtos, kuri kompensē specializētu konsultantu trūkumu augļkopības nozarē. Problēma saistīta ne tikai ar padomdevēju skaitu, objektivitāti un zināšanām, bet arī to reģionālo sadalījumu, jo konsultācijām jābūt pieejamām visā valstī, lai nodrošinātu tiešu un regulāru mijiedarbību ar audzētājiem viņu saimniecībās un vietās, kur notiek ražošana. Tāpat ir nepieciešams aptvert plašu augļkopjiem nepieciešamo zināšanu spektru, pievēršoties ne tikai ražošanai, bet arī pirmapstrādei un pārstrādei, lai sekmētu augļu ražošanas pievienoto vērtību.

Nosacījumi, lai īstenotu rekomendāciju: (i) nodrošināt pietiekamu apmācību un tehnisko atbalstu konsultantiem; (ii) īstenot kompleksu pieeju konsultāciju pakalpojumu sniegšanai, aptverot visu ražošanas ciklu.

2. rekomendācija: Atzīt un veicināt zinātnieku ieguldījumu augļkopības izaugsmē (sniedzot konsultācijas un veicinot inovācijas), iekļaujot šīs aktivitātes pētniecisko institūtu zinātniskās darbības novērtējumā un nodrošinot finansiālu segumu konsultācijām veltītajam laikam

Pašlaik pētnieki, kas valsts zinātniskajos institūtos strādā augļkopības zinātnē, nodrošina būtisku nekomerciāli orientētās konsultatīvās palīdzības augļkopjiem daļu. Šīs aktivitātes, kas nodrošina tiešu mijiedarbību ar praktiķiem, ir ļoti svarīgas ne tikai augļkopjiem, kuri saņem kompetentus padomus, bet arī pašiem pētniekiem, kuriem gūst papildu pieredzi un redz praktiskās problēmas, ar kurām saskaras komerciālie un hobijaudzētāji, kas savukārt var kalpot kā stimuls jaunām idejām pētniecībā. Dažos gadījumos šie konsultāciju pasākumi tiek ieviesti kā daļa no projektiem, par kuru konkrētais institūts saņem finansējumu, bet tie nenodrošina regulāru un stabilu pamatu konsultatīvo pakalpojumu sniegšanai. Šobrīd šīs aktivitātes reti tiek uzskatītas par valsts pētniecības organizāciju oficiālās misijas neatņemamu sastāvdaļu, un tādējādi tās netiek iekļautas kvantitatīvajos un kvalitatīvajos pētījumu rādītājos, kas tiek ņemti vērā, novērtējot šīs organizācijas. Tā kā šī padomdevēja loma nav starp pētnieku oficiālajiem uzdevumiem, tā nav arī iekļauta kā daļa no atalgojuma sistēmas un darba slodzes aprēķiniem. Atzīstot, ka konsultācijas ir pētniecības organizāciju īstenojamo uzdevumu vispārēja neatņemama sastāvdaļa, nevis tikai atsevišķu projektu elements, tiktu nodrošināta nepārtraukta konsultāciju pakalpojumu pieejamība. Šīs konsultatīvās funkcijas atzīšana ļautu uzlabot arī sniegto pakalpojumu kvalitāti.

Nosacījumi, lai īstenotu rekomendāciju: (i) radīt pētniekiem pozitīvu stimulu struktūru, kas motivētu tos sniegt lauksaimniekiem un MVU praktiskus padomus; (ii) iesaistīt augļkopju organizācijas zināšanu pārneses sekmības novērtēšanā.

3. rekomendācija: Veicināt sadarbību starp dažādiem konsultāciju un demonstrējumu pakalpojumu sniedzējiem augļkopības nozarē (t. i. lauksaimniekiem, MVU, valsts un privātiem konsultantiem, zinātniskiem institūtiem), regulāri organizējot pieredzes apmaiņas seminārus

Lauksaimniecībā kopumā un īpaši augļkopības nozarē paralēli tiek īstenotas dažādas aktivitātes, kurās iesaistītas vairākas (arī savstarpēji konkurējošas) konsultāciju pakalpojumu sniedzēju un demonstrējumu īstenotāju organizācijas. Lai gan starp iesaistītajām personām un organizācijām notiek sadarbība, tā nav regulāra un tajā nav vienlīdz lielā mērā iesaistītas visas puses. Tādējādi pastāv neizmantots potenciāls ciešākai sadarbībai, sniedzot konsultāciju pakalpojumus un veicot apmācību, kā arī daloties pozitīvajā un negatīvajā pieredzē un veicinot savstarpēju mācīšanos.

Nosacījumi, lai īstenotu rekomendāciju: (i) stiprināt atbalstu dažādu konsultāciju pakalpojumu sniedzējiem, veicinot konsultāciju sniegšanas prasmju attīstību (t. sk. attiecībā uz diskusiju vadības un grupu darba metodēm, zināšanu pārneses rīkiem u. c.) un dalīšanos ar gūto pieredzi; (ii) ieviest atvērto inovāciju pieeju komunikācijā un zināšanu apmaiņā starp dažādiem konsultatīviem dienestiem, kas veicina lauksaimnieku zināšanu apguvi, lauksaimnieku, pētnieku un patērētāju sadarbību un citus atvērtas un kolektīvas inovācijas veidus; (iii) meklēt iespējas izveidot valsts vai starpreģionālas darbības grupas augļkopības nozarē Eiropas inovāciju partnerības (EIP-Agri) ietvaros.

4. rekomendācija: Atbalstīt konsultantus, izveidojot, finansējot un uzturot kopīgu interneta platformu inovāciju atbalsta pakalpojumiem, kur pieejama strukturēta informācija par zināšanu resursiem un konsultantiem augļkopībā visiem uzņēmējdarbības attīstības posmiem

Augļkopji bieži nezina, kādi konkrēti padomi tiem nepieciešami, un pašreiz nav pieejama sistemātiski organizēta krātuve vai rīks, kas lauksaimniekiem sniegtu pārskatāmu informāciju par to, kādas konsultācijas ir pieejamas no dažādām valsts un privātām organizācijām un dienestiem. Tā rezultātā pašlaik pastāv zināma neatbilstība starp lauksaimnieku vajadzībām un pieejamajiem konsultāciju instrumentiem. Viegli pieejams un lietotājam draudzīgs tiešsaistes rīks ļautu lauksaimniekiem un ražotājiem viegli un efektīvi orientēties piedāvājumā un noteikt jomas, kurās nepieciešama palīdzība, kā arī uzzināt, kur to var iegūt. Tiešsaistes rīks vai platforma ļautu ieinteresētajām pusēm novērtēt savu situāciju ražošanas ciklā un identificēt savas zināšanu vajadzības, kā arī apzināt pieejamos instrumentus vai padomdevējus, kas būtu vislabāk piemēroti, lai viņiem palīdzētu. Piedāvātajam instrumentam ir potenciāls atbalstīt un strukturēt lēmumu pieņemšanu attiecībā uz secību, kādā būtu piesaistāmi dažādi konsultanti. Tas varētu palīdzēt salāgot piedāvājumu (t. i. sniegtos pakalpojumus un materiālus) un pieprasījumu (t. i. lauksaimnieku un ražotāju vajadzības).

Nosacījumi, lai īstenotu rekomendāciju: (i) izveidot īpašu dažādas jomas pārstāvošu dalībnieku iniciatīvas grupu, kurā būtu iesaistīti pētnieki, augļkopji, padomdevēji un politikas veidotāji, lai izstrādātu kopīgas interneta platformas koncepciju; (ii) izstrādāt un praktiski iedzīvināt šādu platformu, ko uztur uzticama organizācija, lai nodrošinātu tās ilgtermiņa funkcionalitāti.

5. rekomendācija: Atbalstīt dinamiska demonstrējumu saimniecību tīkla izveidi un uzturēšanu augļkopībā, balstoties uz to specializāciju

Daudzās valstīs gan pētījumu, gan komerciālās saimniecībās tiek regulāri organizēti dažādi demonstrējumi, lai praktiķiem parādītu plaši lietotas un jaunas saimniekošanas pieejas, metodes un tehnoloģijas. To mērķis ir nodrošināt visaptverošas un viegli uztveramas (ar dzirdes, redzes, taustes maņām) informācijas pieejamību par šīm praksēm. Šie demonstrējumi var paplašināt lauksaimniekiem pieejamo zināšanu un konsultāciju avotu klāstu un būt vērtīgs papildinājums tradicionālajiem mācīšanās veidiem. Tā kā viena saimniecība var kalpot par platformu ierobežotam demonstrējumu objektu skaitam, ir svarīgi veicināt tādu tīklu izveidi, kas sastāv no vairākām demonstrējumu saimniecībām, kuras kopīgi pārstāv visaptverošu un dinamisku redzējumu par augļkopības nozari. Šīm saimniecībām būtu jāaptver diezgan plašs profilu spektrs, ņemot vērā to lielumu, specializāciju, uzņēmējdarbības modeli un atrašanās vietu, lai nodrošinātu demonstrējumu pieejamību, pamatojoties uz dažādām vēlmēm un mērķauditorijām. Lai sekmētu esošo demonstrējumu saimniecību un pakalpojumu redzamību, pieejamību un savstarpējo saikni, būtu jāuztur un regulāri jāatjaunina paplašināta bezmaksas tiešsaistes krātuve ar pieejamajiem demonstrējumiem augļkopības nozarē.¹ Vēlams, lai tiktu nodibināta šīs krātuves saikne ar citām pastāvošām informācijas platformām par demonstrējumiem visās lauksaimniecības nozarēs.²

Nosacījumi, lai īstenotu rekomendāciju: (i) izveidot demonstrējumu saimniecību karti ar ģeogrāfiskām norādēm (tiešsaistes krātuvi), kas ir viegli pārskatāma lauksaimniekiem; (ii) regulāri atjaunināt demonstrējumu saimniecību tiešsaistes krātuvi un nodrošināt finansējumu šim instrumentam.

6. rekomendācija: Ieviest finansiālus un nefinansiālus stimulus komerciālām saimniecībām organizēt demonstrējumus augļkopībā

Mācīšanās no kolēģiem un citiem lauksaimniekiem ir atzīta par vērtīgu līdzekli savstarpējās mācīšanās procesā. Demonstrējumi ražojošās saimniecībās ir uz praksi orientēts veids, kā dalīties pieredzē un veicināt dažādas lauksaimniecības metodes un prakses, taču tiem ir nepieciešami finanšu un cilvēkresursu ieguldījumi. Lai mobilizētu un iedrošinātu saimniecības, kas ir atvērtas sadarbībai un zināšanu apmaiņai, ir svarīgi izveidot un piedāvāt virkni stimulu, kas kompensētu viņu ieguldīto darbu un laiku. Tie var būt gan finansiāli, gan nefinansiāli – vai nu paredzēti, lai segtu ar demonstrējumu saistītās izmaksas (tostarp infrastruktūru, personālu), vai arī sniegtu saimniecībai priekšrocības saistībā ar bezmaksas konsultāciju atbalstu, apmācību, nodokļu atvieglojumiem, valsts atbalsta saņemšanu vai citiem stimuliem. Lielākajai daļai lauksaimnieku būtu nepieciešami papildu ieguldījumi, prasmes un apmācība, lai demonstrējums būtu labi strukturēts un efektīvs mācību pasākums. Tas ietvertu kopīgas pamatnostādnes demonstrējumu organizēšanai, darbībai un uzraudzībai, kā arī praktiskas mācības par prezentācijas un komunikācijas metodēm. Šo procesu sekmētu arī skaidrs (bet ne pārāk apgrūtināošs) pamatkritēriju kopums, lai kļūtu par demonstrējumu saimniecību, valsts vai nozaru līmenī. Atsevišķi lauksaimnieki gūst daudz vērtīgas pieredzes un praktisku zināšanu,

¹ <http://fruittechcentre.eu/lv/demo-tikls>

² Skat. <https://farmdemo.eu/hub/>

īstenojot dažādus investīciju projektus, ko finansē no valsts atbalsta shēmām, tomēr šīs zināšanas un pieredzes bieži paliek tikai konkrētajā saimniecībā. Lai atvieglotu šo zināšanu izplatību un lietderību plašākai lauksaimnieku kopienai, šī finansējuma saņēmēji varētu tikt stimulēti dalīties ar projekta īstenošanas gaitā gūtajām zināšanām.

Nosacījumi, lai īstenotu rekomendāciju: (i) sagatavot metodiskas vadlīnijas/rokasgrāmatu demonstrējumu saimniecību īpašniekiem un izplatīt to esošajām un iespējamajām demonstrējumu saimniecībām un konsultantiem; (ii) nodrošināt demonstrējumu organizētājiem valsts finansētu mentoringa programmu (sadarbībā ar pieredzējušiem lauksaimniekiem, konsultantiem un pētniekiem) attiecībā uz demonstrējumu objektu attīstību un demonstrējuma procesa īstenošanu.

7. rekomendācija: Pielāgot formālās prasības (attiecībā uz infrastruktūru, sabiedrisko pasākumu biežumu), kas paredzētas demonstrējumu pasākumu organizēšanai un īstenošanai saimniecībās, reālajām saimniecību iespējām

Arvien vairāk tiek atzīta lauksaimniecības demonstrējumu vērtība un potenciāls lauksaimnieku zināšanu apgūvē, un tiek izstrādāti vairāki politikas instrumenti, lai izveidotu demonstrējumu objektus pētījumu un komerciālās saimniecībās. Vienlaikus ir virkne formālu prasību, kuras demonstrējumu organizatoriem ir grūti izpildīt. Viens prasību kopums attiecas uz dažādu infrastruktūras elementu (tostarp saistībā ar sanitārajām prasībām) klātbūtni un stāvokli, kas nepieciešams, lai uzņemtu lielākas apmeklētāju grupas. Tos parastās komerciālās saimniecībās bieži ir grūti nodrošināt. Tāpat demonstrējumu biežums vienā saimniecībā būtu jāpielāgo konkrētajam demonstrējuma objektam, saimniecības iespējām un demonstrējumu grafikam kopumā, kas ļautu izvairīties no dažbrīd pārmērīgā demonstrējumu pasākumu biežuma. Ir nepieciešams pieļaut zināmu elastību un rīcības brīvību, balstoties uz dažādiem iekšējiem un ārējiem faktoriem, kas potenciāli var ietekmēt sagatavošanos demonstrējumam un tā īstenošanu.

Nosacījumi, lai īstenotu rekomendāciju: (i) ieviest nošķirumu starp konkrētām prasībām, kuras jāievēro obligāti, un plašāku ieteicamo elementu kopumu demonstrējumiem ražojošās saimniecībās; (ii) demonstrējumu saimniecībām padarīt pieejamu mērķa finansējumu saimniecību modernizācijas projektos, kas tām palīdzētu uzlabot tehnisko bāzi demonstrējumu īstenošanai.